

C. K. Državno Odvjetništvo u Šibeniku  
I. R. Procura di Stato in Sebenico

Stiglo dne. 16. 10. 08 sat 11.50 pod.

MAKARSKA, u subotu 17. listopada 1908.

Primjer..... Nadp..... Pril.....  
Easpl..... Rubr..... Alleg.....

GRADSKA BIBLIOTEKA  
"JURAJ ŠIBORIC"  
ŠIBENIK  
NAUČNI ODSJEK  
Br. 19.

God. I.

# Primorski Glas

Izlazi svake subote - Ciena do svrhe tek. godine  
K 1.40. - Pojedini broj 6 para. - Plativo i utuživo  
u Makarskoj.

Uprava lista nalazi se u Makarskoj,  
a uredništvo u Šibeniku.  
Izdavač i odgovorni urednik: Ivo Blažević.  
Tisak: „Hrvatske Tiskare“ - Šibenik.

Oglasi, zahvale i priobćena po pogodbi. - Ruko-  
pisi se ne vraćaju. — Ne biljegovana pisma ne  
primaju se.

## Hrvatski narode!

Tudjim upravam podložen, gospodarstveno osiromašen i prikraćen, nisi zvan, da biraš zastupstvo domovine ujedinjene i slobodne, nego pokrajine tudjem skrbništvu podložene.

Kroz malo dana imat ćeš da izabereš zastupstvo Dalmacije po izbornom redu, koji Ti ne dopušta izreći podpunu svoju volju. Imat ćeš da biraš pod pritiskom onih, koji su predstavljali većinu u zemlji i u ime njezino sa vlastodržcima mešetarili i služili im.

Nu, vidio si, da djelovanje njihovo i njihove stranke nije ni ovoj pokrajini ni ostaloj Tvojim domovini donielo koristi na nijednom polju narodnog života. Vidio si, da stranke, koje su oni stvarali, nisu Tvoju volju zastupale, nego su iz jednog zla padale u drugo, dok evo začetnici njihovi nisu u zadnje doba bili prisiljeni, da sami svoje djelo unište.

Tvoje volje, narode, nisu poštivali, vjere u Tvoju snagu nisu imali, k Tebi se nisu obraćali ni Tvoje povjerenje tražili, za to oslonu u Tebi nisu imali niti ga imaju; a što još hoće da Ti se nametnu, nije nego želja i namjera, da Ti zaprieče da slobodno progovoriš i Tvoje povjerenje dadneš stranci prava složnoj i ujedinjenoj.

Ti, narode, shvaćаш stranku prava, jer je ona iz Tvoje duše izašla, Ti je poznaš po izkustvu, jer je ona jedina s Tobom i u Tebi živjela, trpila i stradala. Progonjena i ozloglašivana od svakoga ona se je samo Tebi uticala i s Tobom vidala rane domovine naše, od svakoga zapuštene. Ona odavna žive u Tebi i radi bez ikakve druge nade, nego da se u Tebi i po Tebi ojača i s Tobom pristupi riešavanju velikih Tvojih potreba i oživotvorenju Tvojih narodnih i ljudskih prava.

U nedalekom vremenu riešavat će se sudbonosna pitanja za cielu Tvoju bndućnost, i ako Te vrijeme ne nadje pripravna na obranu, odvažna u navali, složna u zahtjevima, i nadalje ćeš ostati potlačen, razdvojen i podložan svim mogućim tudjinskim upravam, koje će Te kao i sada spriečavati u svakom napredku.

Stranka prava jedna i složna od Raba do Spiča, u ovim sudbonosnim i veoma težkim časovima za budućnost ciele domovine naše, smatra svojom dužnošću, da od Tebe, narode, pita i primi poslanstvo i zastupstvo Tvoje.

Ona će tražiti i raditi, da ne budeš zavisio od milosti gospodara, nego da sam sebi gospodariš i daješ.

Ona će tražiti i raditi, da u Tvojim zemlji bude Tvoj jezik gospodovao i Tvoji sinovi na upravam postavljeni.

Ona će tražiti i raditi, da u javnim poslima svaki odrasli sin naroda bude imao glasa i utjecaja.

Ona će traziti i raditi, da se Tvoji posli privrede, težaštva, radništva, pomorstva i trgovine tako urede, da ne budu velikoj većini na teret, a samo pojedincima na korist, nego neka od radnje svoje imade najveću korist onaj, koji radi.

Ona će tražiti i raditi, da se blagostanje Tvoje pridigne i prosvjeta proširi na način, da budeš mogao stati u kolu drugih naprednijih naroda.

Ona će poduprta od Tvojeg povjerenja, i po Tebi jaka, s Tobom tražiti i raditi, da Ti, narode hrvatski, budeš ujedinen i sam na svomu zemljištu gospodar.

Stranka prava u riešavanju ovih pitanja niti će uzmaći, niti popustiti, dok ih ne izvojšti.

### Narode!

Neokaljana zastava stranke prava, njezin obstanak, njezin razvitak, najbolje su Ti jamstvo, da će stranka prava izpuniti sve ono, za što žive i za što radi i za što sama sebe zalaže.

Nu za to je njoj potrebita Tvoja snaga i Tvoje povjerenje, koje ćeš Ti, ako ti je do bolje budućnosti, u nastojnim izborima dati njezinim predloženim.

Dana, 4. listopada 1908.

Uprava „Stranke Prava“.

## Osnivanje pučkih blagajna.

Sretna je misao otrog desetak godina u glavi nekih rodoljuba počela, da se za olakšanje pučkih nevolja osnivaju po Dalmaciji pučke blagajne, kojima je cilj da pomognu našem težaku, te da ga otmu nezasićenim žvalam bezdušnih kamatnika.

Pa doista, kad se seoske blagajne u tu samo svrhu osnivaju, ter se pri davanju novca ne žmire na jedno oko, nego se oba dobro zatvore; kad se dobro pazi: kome se novac daje i u što ga dužnik ulaže, onda se osnutku takovih ustanova od srca radovati možemo.

Tko je imao prigode, da naš narod iz bližega promatra, da s njim obći i žive, taj se je mogao uvjeriti, da je on dosta raztrošan, a veoma slabo štedišan. Ta je mana kriva, da on takodjer lasno duži, a teško vraća. Ne ćemo reći, da je svugdje tako, ali svakako ima toga dosta.

Stoga je dužnost pučkih blagajna naš svijet u štednji poučavati, a nikako oblašavati mu put, da se lakše novca dočepa, da ga bez potrebe duži i onda da ga razmeće, kô da ga nigda vratiti ne će. Koja blagajna tako ne radi, ona narod ubija i u ponor bezdušno tura.

Bojimo se, da će se kod nas u Dalmaciji baš u ovom poslu mnogi nasamariti, pa da iz mnogih pučkih blagajna ne će naš težak dočekati žudjena ploda; strah nas je pače, da će mnogome nevoljniku zakukati crna kukavica. Bog bi dao da ne pogodimo!

Od nekog zemana nastala je kod nas neka vanredna žurba, neka čudna utakmica, rekao bi čovjek, da neki naši ljudi boluju od silne zaraze, koja im ne da mira, dok ne vide, da se je za njihove političke pristaje podigla kakva nova blagajna ili štedionica.

Eto skoro u svakom broju „Sloboda stara i mala“ telali: gdje se je one sedmice osnovala seoska blagajna ili štediona. Demokratska stranka kô da je u to postavila sve svoje sile i nade, pa ih vazda broji, baš kô evropske velevalsti svoje utvrde ili bojne gjemije.

Znadu i budale, a po najbolje ljudi oko „Slobode“, da takove blagajne ne će koristi donieti, jer je strančarski interes i glupa zavist i inad po sriedi, pa gdje se sve to sije, tamo nikad sladka i blagoslov-

ljena ploda biti ne će, već će bezdušni pokretači upropastiti taj narod.

Ima sela, gdje od više godina blagajne rade; a demokrati imali srca, da im u zadnje vrieme tako zvane demokratske suprotstave, i ne brigajuć se kako će one obršiti. Mislit će tko, da se demokratskoga rada bojimo, ne, jer je njihov rad i čudvodjâ demokratske stranke vazda naginjala na rušenje, inad i omalovaživanje tudjih truda.

Ima mjesta, u kojim je demokratska stranka za samu dužinu svojih pristaša otvorila štedione i blagajne, a ne tare si glave, kako će taj posao ići. Oni su zadovoljni, što će u narednom broju njihovih novina javiti novu kulu, neka vidi mali puk kako oni neumorno rade za njegov spas i preporod!

Tko zna kako je i za koga osnovana štediona u Makarskoj, Opuzenu, Sinju itd., a seoske blagajne na Studencim, u Prološcu, Slivnu i Zagvozdu, taj ne može a da ne žali one, koji upanu u stupicu demokratske stranke, jer zna, da takova šta ne može ni dugo trajati, ni narodu koristiti.

Dosta je samo proučiti i omjeriti ljude, što su na upravi n. pr. seoske blagajne u Studencim, pa će se pošten i misaon čovjek lasno uvjeriti: „o silnoj brigi demokratske sekte za mali puk“! Da su pet godina po Dalmaciji vrludali, ne bi ih onakih nikako sastavili, ah ne, onakih nema pod kapom nebeskom!

Na Studencim dakle postaviše demokratski u upravu jednoga, koji ima još dva brata, a sve im stanje vriedi hiljadu kruna. Ovaj je čovjek tako „sigur“, da ga je hrv. pučka blagajna, koja već od dvie godine ondje radi, odbila i nije mu htjela uzajmiti ni prebijene pare. U upravi je nadalje drugi jedan, koji je kroz kratki zeman upropastio otčevinu, dio ženstva i bio najzad stavljen pod kuratelu. Treći je onaj, koji ništa svoga nema, a nema mu ni otac. Dvaput je bio u tamnici za „prevaru“ u trgovačkim poslim.

Evo iz ovog se vidi, kako se upravo hajdučki postupa u ovome poslu, nit se gleda interes puka, već vladaju stranački hiri. Nije se stoga čuditi, da med takovim ljudima dodje do krvavih sukoba. Još se Smoldlaka bez prestanka hvali, kako on u seoske blagajne meće same seljake!

Najgore je pak, kad seljak misli, da mu je lasno do novca doći i da od prid-

gnuta novca može raditi što ga je volja. Sva je prilika, da demokratske blagajne njeguju oba ova kriva nazora. A nu kako. Dne 18. rujna prijavilo se u Prološcu kod one hrv. pučke blagajne nekoliko za zajam. Uprava je njihove prošnje odbila sa više uzroka, a oni su na 20. istoga upisali se u demokratsku i tamo dobili novaca. A šta se radi, kad se novac digne? Eno na Studencim demokratska blagajna i štionica omastit će bradu jedinom Puliciji, koji svakog svetka družinarim izkeče zaoblicu i natoči crvenike, prinese boce sarajevske pive, pa se tu igra, pjeva i nazdravlja, a sve na račun, koji se obično poravna, kad se iz blagajne novac primi.

Mi smo na svoje oči pri otvoru demokratske blagajne u Prološcu gledali, kako se oni biedni zavarani ljudi vas dan u igri i vinu — a u zdravlje nove blagajne — kostolome. Čovjeka poštena i misaona srce boli, kad zna da će ti nesretnjaci taj svetačni dernek i „tratamenat“ svojom kožom krvavo plaćati.

Nije moguće da dr. Smoldlaka za sve ove važne i žalostne činjenice baš ništa ne zna. Stalo bi i u njegovom interesu, da se dobro propita, a ne na laku ruku uzimlje toli ozbiljna pitanja.

U ovaka životna pitanja ne bi nikako smjele ulaziti stranačke mizerije. Mala je korist — a i ono što je, prividno je — bud kojoj stranci od ovakih ustanova. Smoldlaka se vara, a varaju se i svi oni, što tim sredstvima krče put demokrat. stranci, jer će baš seoske blagajne pokopat po našim selima demokratizam. Idemo da vidimo.

## Iz Imotske krajine.

Davno se je „Hrvatska Rieč“ potužila na poglavara Gregovića i na poznatoga komesara Gliga, čovjeka od milosrdja, radi demokratskih stvari. Pače izniela je činjeniča, koje puno kompromituju onu gospodu.

Možda je kogod u dobroj vjeri onda, kada je „Hrvatska Rieč“ ono pisala, pomislio, da su to samo prazne tvrdnje ili novinarske bumble. Ali nije tako. Spomenuta gospoda, ne vadeći ni čuvenoga stražmeštra, mučala i nisu dala nikakova opravdanja na one objede. Već samo to svjedoči, da je nešto bilo i da zbilja imotska vlada stoji na strani demokrata.

## Domovina.

(Predavao puka u Zaostrogu Ilija Despot).  
(Nastavak).

Nije bila robkinja kô danas, nit je tudjeg dvorila gospodara kô danas dvori sirotica. Od osmoga vieka do dvanaestoga, mi smo imali svoje bane i kralje sve od naše krvi. Bani su nam mnogi bili slavni, ali neki bijahu i izdajice. Najslavniji naš ban u prošlosti jest Ljudovit Posavski uz Petra Zrinjskoga, koga su smakli okrutni Niemci. Ljudovit je tolikrat junački svladao Franke, ma da su bili u pretežnijoj većini. Onda su nam bani bili i drugi, kano: Ratimir, Mojslav, Trpimir, Domagoj, Sedeslav, Branimir, Mutimir, Braslav itd. Još je jedan ban nam banovao, a to je izdajnik Borna, koji je Ljutovida slavnoga unesrećio a s Ljutovidom cielu domovinu.

Nego smo mi imali i kralje. Prvi naš kralj bio je dični Tomislav. Ovoga okruni hrvatski narod na Duvanjskom, lepom polju god. 914. Uz kralja Tomislava najslavniji nam je bio junački Svačić, koji je volio poginut, nego vidjeti Magjara, da mu kućom vlada. Drugi su nam kralji bili: Petar Krešimir Veliki, Stjepan prvi i drugi, Mihajlo Krešimir, pak Zvonimir uz još nekoje. Za dobe kralja Tomislava živio je najveći hrvatski biskup, Grgur Ninski, koji je lavski branio naš sveti amanet, milu glagolicu, jer mi imamo pravo, da svećenici ne govore nam misu u jeziku latinskomu nego u staroslovenskomu. A i onda su kô i danas neprijatelji roda našega bjesnili kô ljuti psi na to velje blago naše. Napominjem zato, jer još uvijek nastoje bezdušnici, da nam ugrabe taj sveti amanet, da nas lišu tog divnog velebnog prava našega; stoga smo

dužni mi svi kao i Grgur Ninski boriti se lavski i uztrajno za dragu našu glagolicu. A kralje sam spomenuo da vas nečesa sjetim, što sigurno nije svima jasno. Našom naime Hrvatskom ne vlada više kralj od krvi hrvatske, nego tudje krvi. Ali ipak danas vladajući kralj domovinom jest kralj naš zakoniti, jerbo su njegova pradjeda naši pradjedovi izabrali za kralja sami svoje volje, na Cetinju g. 1527.

Mi smo dakle izgubili svoje domaće kralje. A koji je tome uzrok? Što je uzrok, da se naša domovina nije održala na onoj visini, kakva je bila n. pr. za kralja Tomislava? — Uzrok je nesloga hrvatska. Naši kralji i bani, naši velmože i velikaši, vojvode i knezovi naši, uvijek su se klali i borili o prvenstvo, tu pogubnu i gnjilu jabuku u svakom plemenitijem podhvat i društvu; zatirali se i vojevali: tko će biti

Nego nije samo to. Tko je i malo pratio razvoj imotske borbe i ponašanje vladinih ljudi u Imotskome, mora doći do zaključka, da demotratska stranka u Imotskom nije drugo nego proizvod volje onih ljudi.

Već odavna je jedan viši mig bio, da se u onu krajinu uvede razstrojstvo. Nije to tako očito bilo, jer je Ivo Zelembać znao vješto služiti svojoj zadaći. Pretečne, smradne navale Nike Njuškala i Zelembaća imale su biti čarkanja glavnoj bitci, koja se odigrava ovih dana. Pa i poznata obiteljska pisma, koja su nedopušteno iznešena na javu, sada se podpuno znade, čija je ona bila nedopuštena igra i kako su se povjerene osobe zato izrabljivale. Sve je to bila igra ili bolje predigra za ovu sadašnju borbu.

Ali je li vlada u Imotskome jenjala u svojoj namjeri? Nije. To očito pokazuje njezino ponašanje. Kad je pitanje izbora, onda mora podpuna sloboda vladati. Vlada treba da stoji na stanovištu pravičnosti prema svakoj stranci. Pomagati jednu stranku, štiti ju i izkazivati joj svoju naklonost, to nije ustavno, to nije prama slobodi narodnoj.

Je li Gligo čovjek od milosrdja sjedio u kočiji sa doturom Jozom, on još nije zaniekao. Je li stražmestar pozivao Matu Bušića na sastanak demokratski u proložac, nije ni on zaniekao. A je li to štitići onu stranku i pomagati ju protiva pravaškoj.

Govori se, da se neki oružnici svračaju na odmor nekom demokratu Mršiću. Svak znade, da naš seoski svet po štogod drži do žandara. Svračanje k demotratu ne može s toga biti na korist protivne stranke nego na očitu štetu. S toga mi pitamo vladine ljude u Imotskome, da nam kaže, je li to istina ili nije? Mi hoćemo da znademo pravu istinu.

Na 27. prošloga mjeseca stigao je u Medovdolac Niko Njuškalo, dr. „Evo me“ i Bale Dunda. Pred crkvom stali su svega govoriti, kao što mogu samo govoriti čeljad neuzgojena i neprosvietljena. Bilo je uvrieda i na vjersko čuvstvo onoga puka. Tu su bili kod crkve i žandari. Naravno da Medovljani kao pametni ljudi nebi bili ni krenuli u te duševne propalice, ali da su i htili nebi mogli — tu su žandari da brane one ljudske perle iz Imotskoga! Ako nije tako, zašto nisu oni zapovjedili, da odstupe oni stvorovi i da ne vriedjaju onoga puka?

prvi. U toj gadnoj borbi, u pogubnom tomu metežu, nebratstvu i inadu, niese nikad vidjeti u kojem domaćem sinu spasitelja naroda, nego je li tvoj udri po njemu, pa se je obistinila ona: tko ne će brata bratom, hoće tudjina gospodarom. Tako smo ti izgubili kralje.

Velikaši proklete im duše,

Na komade razdrobiše carstvo . . .

Usadimo dobro u srce ovaj veliki nauk, kako nesloga sve pokvari, dok slogom i male rastu stvari. Nesloga je izkopala grob hrvatskoj slobodi, hrvatskom kraljestvu, hrvatskoj sreći i slavi. Da nesloge ne bijaše i zavisti među braćom, mi bismo i danas bili narod jak i neodvisan, narod sretan i moćan, ali je nesloga sve pokvarila. Vami dobro nije poznata krvava povjest naša. Vi se nieste dobro prošetali onim širokim i prostranim poljem domovine naše, poljem

Demokrati dakle u Imotskomu nisu drugo nego porod vlade Imotske. Ali žalostni plod, koji je okužio i uznemirio onu krajinu. Uspomena onih vladinih ljudi ostati će na vieke u imotskoga krajišnika, nu uspomena puna boli i čemera, puna prezira i ogavnosti.

Krajišnik.

## Bugarska.

Sva Europa stoji pod dojmom balkanskih događaja, a njezina štampa ne prestaje o njima pisati. Nazad malo dana puče glas, koji se je razširio po čitavom svijetu kao munja, da se je Bugarska u Trnovi, nekadašnjoj prijestolnici bugarskih careva, proglasila neovisnom državom. Bugarska kneževina stvorena je god. 1878. na berlinskom kongresu, pod uvjetom, da Turska ima suverenitet nad Bugarskom. Doduše na Svetostjepanskom bi stvorena velika Bugarska, koja se je protezala čak do Egejskog mora, nu neslavenskim velevlastima to nije bilo po čudi, te je kasnije bio sazvan kongres u Berlinu, koji je stvorio Bugarsku, te joj oduzeo čak istočnu Rumeliju. Prvi knez bugarski bijaše battenberški knez Aleksandar, te je pod njegovom vladom god. 1886. sjedinjena iztočna Rumelija Bugarskoj, što je i bilo sasama naravno. Eto prvoga koraka k slobodi. Ne mnogo iza toga bude svrgnut battenberški knez Aleksandar posredovanjem Rusije, a na njegovo mjesto dodje koburžki princ Ferdinand. Bugari ne prestadoše svojim radom. Pod vladom novog kneza Ferdinanda, koji nije vodio ni austrijsku ni rusku politiku, nego izključivo bugarsku, razvila se je brzo bugarska sviest, koja je toliko podigla svoju državu, da je ta počela sudjelovati kao neovisna država na internacionalnim kongresima. Premda je velevlasti kao takovu niese htjele da priznaju, to ipak oni niese prestali da rade i da se organizuju, jer su znali, da će jedan dan morati puknuti lanci bugarskog robstva i da će zasjati sloboda bugarskoj državi. Organizirala se je Bugarska kao malo koja država. Već od mnogo godina pripravljali su se oni na rat, te je poznato, da je Bugarska, u slučaju proglašenja rata, kadra da odmah podigne do 200 tisuća, koji će da predju preko granice i da navale na Tursku. Taj broj mora da začudi svakoga. Bugarska, ta mala država,

imponira istoj velikoj Turskoj, koja se upravo boji naviestiti rat Bugarskoj, jer se boji, da bi bila potučena. Evo vidimo, da rad i ustrajnost dovodi do slobode. Bugarska, ta nekadašnja turska pokrajina, u kojoj su se Turci upravo barbarski ponašali, danas je slobodna država, najjača na Balkanu. Hrvati mora da se raduju slobodi i nezavisnosti bratskog bugarskog naroda, te da se u njih ugledaju, kako se mora raditi i ustrajan biti, a da se dodje do svoje slobode. Živila Bugarska!

## Priključenje Bosne i Hercegovine.

Odmah nakon proglašenja bugarske nezavisnosti sledilo je i priključenje Bosne i Hercegovine Austro-Ugarskoj monarhiji. I ako se je odavno slutilo, da će naša monarhija ovo priključenje izvesti, ipak brzina, koja se je pri ovome dogagjaju izvela, iznenadila je cio svet. Danas je priključenje Bosne i Hercegovine najvažniji svjetski događaj. Srbija i Crna Gora strašno su se užurbale na ovu viest. Novine dnevno donose viesti iz tih zemalja, iz kojih se razabire, kako srbski narod smatra se uprav poraženim ovim događajem, jer su sni srbskog naroda bihi o Bosni i Hercegovini kao o njihovom vlasništvu, koje su imali nasliediti. Sada te srbske osnove, podpuno su uništene. Ipak da su srbski državnici uvidjavniji bili, morali su se odmah kanti takovih osnova, jar monarhija, koja je toliko doprinela ljudskih žrtava, a da i ne govorimo o novčanim doprinosima, sjegurno nije bila nikada nakana pripustiti drugome ove zemlje. Uvaži li se, da pučanstvo katoličko i muslimansko takodjer bilo je protivno srbskim osnovama, tada ovaj događaj naravna je posljedica. Za danas donosimo proglas kralja na narod, a glasi:

Mi Franjo Josip I., car austrijski, kralj česki itd. i apoštolski kralj ugarski, stanovnicima Bosne i Hercegovine!

Kad su pred jedan viek Naše čete prešle granice vaših zemalja, uvjerali ste se, da one ne dolaze kao neprijatelji, nego kao prijatelji i tvrdom vjerom, da izlieče ono zlo, s kojeg je vaša domovina toliko godina tako jako trpjela.

To obećanje, u ozbiljnom času izrečeno, bilo je pošteno održano. Naša je vlada

mukâ i nevolje ljute. Vajme, kako biste zaplakali, da jeste; kako bi vas zazinuo jaz tuge i čemera, — nevjera jednokrvne braće. Vajme, kako bi te van sebe ostali i pitali se, kô sam se pitao i sâm: je li moguće, da su Hrvati tako nesložni bili? Ja vam ne mogu, jer mi to vrieme re dopušta, razokriti svu povjest domovine naše; to je nemoguće. Vi mladji, koji čitat znate, a znat morate, jer eto, hvala Bogu i požrtvovnim ljudim, koji su vam je zasnovali — učionu imate; vi mladji, čitajte povjest roda svoga pa ćete vidjet kakova je ona i što nam je uzrok propasti narodne. Nesloga! Nesloga i zavist bratska!

Kadgôd sam učio povjest domovine naše, plakao sam, moji Zaostražani, kô diete, i ustavit se niese mogao . . . Toli si nemio, udesu! . . . Bože, da nam je nesloga toliko kvara naniela! A jest tako, istina je živa.

Da ste čitali povjest cielu, vidjeli biste, kako često brat kolje brata, kako često Hrvati odmetnici savez sklapaju sa tudjinom a na propast slobode roda i braće svoje. Ah, što ne biste vidjeii, samo nè: slogu. Ova božica nebeska, ova kcer rajska, sloga, majka velikih djela dok domovinom carevala, dotle nam nitko odoljet nije mogao, dotle bijasmo svoji na svomu domu slobodnomu. Nego, izgubismo mi slogu, prigrlili naši predji neslogu i za to smo izgubili neodvisnost, nesloga joj grob izkopala. (Nastavit će se).

**Hrvati i Hrvatice!**  
**pomozite hrv. Istru.**

neprekidno nastojala, da mirnom pravičnošću i marnim radom privede zemlju k sretnijoj budućnosti. Na svoju veliku radost smijemo reći: sjeme, što smo posijali u brazdana izrovanog zemljišta, obilato je urodilo. Vi sami pak morate osjećati kao dobročinstvo, što su na mjesto nasilja i tlačenja stupili red i sigurnost, što trgovina sve to više se širi i što se pokazao moralni utjecaj proširenog obrazovanja, te što pod zaštitom uredjene uprave svak može da se veseli plodom svoga rada.

Ozbiljna dužnost svih nas jest, da na ovoj stazi stupamo napried i bez odmora. Imajući ovu svrhu pred očima, mislimo, da je kudnuo čas, da stanovnicima obiju zemalja dademo nov dokaz Svog povjerenja u njihovu političku zrelost.

Da podignemo Bosnu i Hercegovinu na viši stepen političkog života, riješili smo se, da tđielimo obima zemljama konstitucione ustanove, u kojima su uzete u obzir njihove prilike i obći interesi i da tako stvorimo zakoniti temelj za zastupanje vaših želja i potreba. Imati ćete pravo, da se i Vas čuje, kad se u buduće bude odlučivati vrhu posala vaše domovine, koja će imati kao do sad jednu posebnu upravu.

Ali za izvedenje ovog zemaljskog ustava neophodno je potrebno, da se prije svega stvori jasan nesumnjiv pravni položaj obiju zemalja. S toga, i sjećajući se veza, što bijahu u stara vremena između naših slavni predja na ugarskom prijestolju i ovih zemalja, eto protežemo Svoja suverenstva na Bosnu i Hercegovinu i hoćemo da se i na ove zemlje primieni nasljedni red za Našu Kuću.

Ovako će stanovnici obiju zemalja imati diela u ovim blagodatima, što će potjecati od trajnog utvrđenja dojakošnjih sveza. Novi će red biti jamstvo, da će kultura i dobrostanje imati u vašoj zemlji obezbriženu stobinu.

Stanovnici Bosne i Hercegovine! Između tolikih briga, što se stječu oko Našeg prijestolja, buduća briga za vaše materijalno i duševno dobro ne će zadnja biti.

Predpostavivši uzvisiti ideju o jednakom pravu svih pred zakonom, vi ćete imati diela u zakonodavstvu i u upravi zemaljskih posala, imat ćete podjednaku zaštitu svih vjeroispoviedi, jezika, nacionatnih osebina; sva ćete ova velika dobra u podpunoj mjeri uživati. Sloboda pojedinaca, boljitak svih, to će biti zvijezda vodilja za obe zemlje.

Vi ćete se za to jamačno pokazati dostojnim povjerenja u vas postavljenog, vi ćete biti odani i vjerni Nama i našoj Kući. Ovako se nadamo, da će plemeniti sklad između vladara i naroda, koji je najdragocijeniji zalag svakog državnog napredka, uvijek nas pratiti na našem zajedničkom putu.

## Izborna zgodopisje.

Čujemo, da se kandidat hrvatske stranke kanonik Ribičić pravda, da on ne bi bio onako govorio o klerikalizmu, kako je to bilo iznešeno u našem listu. Mi opetujemo, ne samo ovo, već i sve ono, što smo o njemu u našem listu iznieli, da je podpunost istinito. Nek samo on pokuša opovrći činjenice, koje smo mi o njemu iznieli, pak ćemo se onda još bolje s njime ogledati, a razumieva se, da smo spravni i dokaze za svaku našu tvrdnju na javnost iznieti. Dakle njegovo pravdanje ondje, gdje mi mu ne možemo u oči opovrći, ne vriedi po pišljiva boba.

Nazad nekoliko dana jedna gospodja izrazila se je u prisutnosti kandidata Ribičića, da je ona čula, kako pravaški kandidat u Makarskoj imade većinu glasova. Na ovo odgovorio je poznatom svojom bahatošću i omalovažavanjem kandidat Ribičić: „Oh, pravaški kandidat imade samo nešto malo radničkih glasova“. Evo ovako se prezirno izrazuje onaj, koji leti od birača do birača, da izmami za sebe koji glas. Jedan kandidat, koji se ovako o biračima izrazuje, zaslužuje, da mu birači pokažu vrata.

Primamo od jednog istomišljenika i rado uvršćujemo: Čitao sam u našem „Primorskom Glasu“ razne činjenice iznesene o bivšem zastupniku, a sadašnjem kandidatu Ribičiću. Ipak jedna važna činjenica, koja ilustrira „rodoljublje“ Ribičićevo, nije do sada iznesena, a bez dvojbe zaslužuje da za nju i šire občinstvo doznade. Bilo bi: Kad je ono baron Handel uvriedio celu Dalmaciju, i na tu uvriedu ciela pokrajina odlučno i muževno planula, i vieće je makarske občine tom prigodom zahtjevalo odstranjenje slike iz občinske viećnice, tog uvrieditelja naše Dalmacije. Ribičić je onda bio viećnikom, ali nije imao srčanosti, da se postavi na čelu viećnika, da u ime njihovo zatraži odstranjenje Handelove slike, već je to prepustio jednome mladjemu viećniku, i ako Ribičić, koji je onda bio i zastupnikom naroda, bio je za to umoljen, a da i ne govorimo, da je to bila njegova dužnost. On se je plašio, da se vladi tim korakom ne bi zamjerio. Nu ne samo ovo, već je Ribičić malo dana kašnje prisustvovao učiteljskoj konferenciji, na kojoj je bilo prihvaćeno poslati poklonstvenu brzojavku uvrieditelju Dalmacije, bez da se je on i najmanje tomu opirao. I po ovome može se prosuditi, kakov je veliki rodoljub bivši zastupnik, a sada ponovni kandidat Ribičić.

Doznajemo, da Ribičić nešto obećaje učiteljima, da ako on bude biran zastupnikom, da će se zauzeti za njihovo ekonomično stanje. Mi, koji smo više puta iz Ribičićevih usta čuli govoriti, kako je on bio malo sklon i dosadašnjem povišenju učiteljskih plaća, uprav nas zgrsti to sada čuti, kad znadamo kako on o tome u duši misli. Ali on ovim načinom nada se učiteljstvo k sebi zadobiti. Ovo je uzrok, za što on sada tako govori.

Prošle sednice držali su šarenjaci nekakov izborni dogovor u samozvanoj radničkoj čitaonici. Na taj je sastanak došo i Ribičić. Do nazad malo dana on je o tome društvu svega i svašta govorio i najodriješitije ustajao proti tomu društvu, a sada se ne žaca sastanke izborne tu držati. Svako sredstvo rek bi, da je njemu dobro došlo, samo da kojeg birača više primami bez obzira kakvog je birač političkog ili vjerskog uvjerenja. Da je u Makarskoj džamija, valjda bi Ribičić i tu ušao, samo da bi kojeg Turčina zadobio.

## Viesti.

Kako demokrati brane obraz i poštenje. U br. 39. Smodlakine „sramote“ tiskan je dopis iz Makarske: „Izbori, izbornici i kandidati“. Nemamo namjere upuštati se u pojedine točke toga bedastog i smiešnog dopisa, jer upravo žalimo njegova sastavljača, nego ćemo samo kazati, da se radi spomenutog dopisa za dlaku ne izkrvaviše u Smodlakinoj makarskoj štionici nemila braća. Narodnjak, demokrat, popožder Vranković skočio je, jer u dopisu uvriedjen, na demokrata, pravaša, fratroždera, razfratricu Blaža Sučića, u namjeri, da ga nauči pameti, eda unapried dobro promozga što u „Slobodi“ drlja. Bog je htio, da su braća skočila u kerove, rastavila ih, pa nije bilo grdje bruke. U toj vatri zaprietio se Vranković Sučiću,

a ovaj se je požurio, da u br. 40 „sramote“ dade izjavu: „kako on nije auktor toga dopisa, te da je mnogo vremena, što se više ne prti u gradjanske razmirice u Makarskoj“.

Mi žalimo siromaha Sučića, koji se je od mnogo zemana dao na nedičnu i ludu rabotu, ali je obraz i poštenje od njega tražilo, da ne piše onakih izjava, tim više kad se zna, da je on jedini dopisnik „sramote“ iz Makarske; zna se pače, da je baš on pisao onaj dopis, jer se je drugome hvalio, a mi ćemo — uztreba li — imenim na sriedu.

Nama nije da branimo napadnuta Klarića, a još manje antiklerikalca Ribičića i popoždera Vrankovića Baru, već se čudom čudimo i u tome pitamo: zar tako demokratski tupani drže do obraza i poštenja, da su kadri i svoje bravure iz bojazni kriti? Lealan protivnik i pošten čovjek kad nešto tvrdi, treba da na poprištu stoji, inače nek perom o ledinu udari.

Po ovome se vidi i poštenje Smodlakine „sramote“, koja rado svjedoči da Blaž Sučić nije pisac onoga dopisa, a sam znade, da u Makarskoj nema svoga bašibozuka, koji bi kadar bio umrčiti dva slova, kad nebi bilo ovdje kumčeta Blaža.

Ovo je drugi put, da „sramota“ uzimlje prljavštine svojih pristaša u Makarskoj na svoja pleća. Prvi put ih je proljetos zaštitila, kad su bili pretvorili c. k. sud u konobarsku pisarnu. Onda je Smodlaka lažno kazao, da je sve ono izradjeno u njegovom uredništvu, dok je c. k. sudac Celineo izpričao se načelniku, što je to učinjeno na sudu, obećao da se više ponoviti ne će.

„Sramota“ je dakle onda očitom laži htjela sakriti šarena krila svoje piladi, a evo opet sada, licumjerno ističući: „za ljubav istini“ ne stidi se izjaviti podlu laž! Tko bi htio brojiti i pisati dokazane laži Smodlakine „sramote“, imao bi dosta posla, ali bi mu trud bio jalov, jer je onaka vrsta čeljadi kadra, da i sutra potvrdi ono, što mu je jučer u grlo sasuto. To je njihov obraz i moral!

Novi parobrodi. Ovih dana došao je novi parobrod „Cetina“ društva „Dalmatia“, koji će vršiti službu između Splita i Metkovića. Parobrod je veoma ukusan i podpunost odgovara namjenjenoj svrhi. Takodjer je prispio novi parobrod „Jadran“ od hrvatskog parobrodarskog društva „Jadran“, a vršiti će službu između Trsta i Metkovića. Ovaj je parobrod opredjeljen izključivo za prenos trgovine i kao takav podpunost odgovara.

„Hrvatski Sokol“ u Janjini. Javljaju iz Janjine, da se je onamo obdržavala skupština za ustanovljenje hrvatskog Sokola. Na skupštini je bio odobren pročitani pravilnik, a zatim je sledilo upisivanje članova. Ustrojenje „Hrvatskog Sokola“ u Janjini veoma je obradovalo ono pučanstvo i nuišlo na sveobće odobravanje. Čestitamo!

Povriede jezika. Dok su se ovih dana u Zadru obdržavali sastanci između hrv. odaslaničnika i zadarske vlade, e da se ovo pitanje jednom uredi prama pravu ove zemlje, dotle razne pokrajinske novine javljaju, kako razne oblasti po raznim mjestima pokrajine ne samo omalovažuju hrvatski jezik, već ga u više raznih prigoda podpunost izključuju. Po ovome sudeći rek' bi, da vladi nije do ozbiljnosti za riešenje jezičnog pitanja, već da ona vješto baca prah u oči, samo da zasliepi prostotu. Da se s nama Hrvatima ovako postupa, u najvažnijem narodnosnom nam pitanju, krivnja je bez dvojbe i hrvatskih zastupnika, koji niese znali ili hotjeli jednom zauzeti odriješito stanovište u ovom pitanju. Upravo nas stid obhvaća, kad čitamo po novinama, kako ovaj ili onaj činovnik bezsramno vriedja ogromne većine pučanstva hrvatske Dalmacije, ili kako je hrvatski činovnik progonjen od svih starešina, što hrvatski ureduje, a sve bez da se narodno zastupstvo ozbiljno za ovakove povriede i uvriede zauzme.

„Hrvatska trublja“, tako se zove novi hrvatski list, koji je počeo izlaziti u Aucklandu u Novoj Zelandiji. Urednikom mu je i izdavateljem Antun M. Šulenta.